

Üstün yetenekli öğrenciler ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeylerinin karşılaştırmalı incelenmesi

Ecem Karabulut*¹, Nehir Dibiç¹, Elif Nadir¹

¹Hadiye Kuradacı Bilim ve Sanat Merkezi, Mersin, Türkiye, ecemherguner@gmail.com, dibicnehir@gmail.com, elifnadir0707200733@gmail.com

Kaynak Göster: Karabulut, E., Dibiç, N., & Nadir, E. (2024). Üstün yetenekli öğrenciler ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeylerinin karşılaştırmalı incelenmesi. İçel Dergisi, 4 (1), 44-51

Anahtar Kelimeler

Sosyal medya bağımlılığı
Üstün yetenekli öğrenci
İnternet kullanımı

Araştırma Makalesi

Geliş: 13.04.2024
Revize: 14.05.2024
Kabul: 19.05.2024
Online: 23.05.2024

ÖZ

İnternet kullanımı, 21. yüzyılda sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamı şekillendiren temel bir unsur olmuştur. Sosyal medya platformları, bireylerin duygu ve düşüncelerini paylaşmalarını sağlarken aşırı kullanım ve bağımlılığa yol açabilmektedir. Araştırmalar, sosyal medya kullanımının bağımlılık eğilimlerini artırdığını göstermektedir. Üstün yetenekli öğrenciler arasında sosyal medya bağımlılığının değerlendirilmesi bu yüzden önemlidir. Bu çalışmanın temel amacı, üstün yetenekli lise öğrencileri ile yaşlarının sosyal medya bağımlılık düzeylerini belirlemek ve çeşitli değişkenlere göre incelemektir. Bu çalışmada karma yöntem kullanılmıştır. Nicel verilerin elde edilmesi tarama modeli, öğrencilerin sosyal medya kullanımıyla ilgili derinlemesine analiz yapılması için nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Nicel verilerin analizi sonucunda, üstün yetenekli öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin akranlarından anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Ayrıca cinsiyet ve sınıf düzeyine göre de anlamlı bir fark bulunamamıştır. Nitel verilerin analizi sonucunda ise, bazı öğrencilerin sosyal medyayı hayatlarının ayrılmaz bir parçası olarak gördüğü, bazılarının ise sosyal medya kullanım sürelerinden rahatsız olduğu ancak buna rağmen kullanmaya devam ettiği belirlenmiştir. Geleceğin liderleri olacak gençlerin sosyal medya kullanımının dengeli olması ve bağımlılığa dönüşmemesi için önleyici önlemler alınması gerekmektedir.

A Comparative Study of Social Media Addiction Levels Among Gifted Students and Their Peers

Keywords

Social media addiction
Giftedness
Internet usage

Research Article

Received: 13.04.2024
Revised: 14.05.2024
Accepted: 19.05.2024
Online: 23.05.2024

ABSTRACT

Internet use has become a fundamental aspect shaping social, cultural, and economic life in the 21st century. Social media platforms enable individuals to share their feelings and thoughts but can also lead to excessive use and addiction. Research shows that social media use increases tendencies toward addiction. Therefore, assessing social media addiction among gifted students is important. The primary aim of this study is to determine and examine the social media addiction levels of gifted high school students compared to their peers, considering various variables. This research employed a mixed-methods approach. For quantitative data collection, a survey model was used, and for an in-depth analysis of students' social media use, semi-structured interviews, a qualitative research method, were conducted. The analysis of quantitative data revealed no significant difference in social media addiction levels between gifted students and their peers. Additionally, no significant differences were found based on gender and grade level. The analysis of qualitative data showed that some students see social media as an integral part of their lives, while others are uncomfortable with their usage time but continue to use it nonetheless. Preventive measures are necessary to ensure balanced social media use among the youth, who are future leaders, to prevent addiction.

1. Giriş

İnternet ile şekillenen ortamlar ve bu ortamların kullanım sıklığı dünyada büyük bir hızla artış gösterirken bu durum ülkemizi de etkilemektedir. Bunun sebebi internetin; kişilerin hayatını kolaylaştırması, zamanlarını daha verimli kullanmalarını sağlaması, bilgiye kolay ve hızlı ulaşmalarını sağlaması olarak düşünülmektedir. Bu nedenle teknoloji çağı olarak isimlendirilen yirmi birinci yüzyılda internet sosyal, kültürel ve ekonomik hayatı şekillendiren vazgeçilmez bir faktör haline gelmiştir. İnsanların daha çok sosyal amaçlı kullandığı internet ortamlarının genel olarak sosyal ağlar, online haber siteleri, film ve müzik sayfaları olduğu görülmektedir [1].

Sosyal ağlar insanların günümüzde hızla artan bir etkiye sahip olmasının insanlara duygu ve düşüncelerini paylaşacakları bir platform imkânı sunmaktadır ve sosyal medya olarak adlandırılan bu platform toplumda yükselen değerler arasında yerini almaktadır [2]. Fuchs [3] sosyal medyayı; “kullanıcılarına kendi bağlantı listelerini açıklamalarına/oluşturmalarına, birbirleri arasında iletişim kurmalarına, bağlantı listelerini sergilemelerine ve bilgilerinin yer aldığı profillerinin üretilmesine olanak sağlayan, farklı medya, bilgi ve iletişim teknolojilerini içinde barındıran web tabanlı platformlar” olarak tanımlamaktadır. Çiftçi sosyal medyanın; kişilerin kültürel veya coğrafi olarak ayırım gözetmeksizin istedikleri zamanda ve mekânda aktif olmalarını ve paylaşım yapmalarını sağladığından dolayı internetin en sık kullanım alanlarından biri olduğunu vurgulamaktadır [4]. Bu nedenle sosyal medyanın kolay ulaşılabilir ve aşırı kullanıma sebep olabileceği düşünüldüğünden bağımlılık yapabileceği düşünülmektedir. Yapılan araştırmalarda dünyada ve ülkemizde internet kullanım oranları ve sürelerinin artması bireylerin internetin sosyal medya nedeni ile kullanım amacında da artış görüldüğü sonucuna varılmıştır [4].

Bağımlılık, kişinin kullandığı maddeyi birçok kez bırakma girişiminde bulunmasına rağmen bırakamaması, giderek kullanım oranını artırması, kullanmayı bıraktığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması, zararlarını görmesine rağmen kullanmayı sürdürmesi, zamanın önemli bir bölümünü arayış içerisinde geçirmesi ile ilgili belirli bir durumdur. Sosyal medya bağımlılığı ise; “aşırı kullanım, kullanma isteğini doyuramama, aşırı kullanımdan dolayı aktivitelerin ihmal edilmesi, aşırı kullanımın sosyal ilişkilere zarar vermesi, negatif duygu ve yaşam stresinden bir kaçış aracı olarak kullanma, kullanımı azaltma ve durdurmada problemler yaşama, kullanımın mümkün olmadığı durumlarda gergin ve sinirli olma ve kullanım süresi ve miktarına ilişkin yalan söyleme durumu” [5] şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal medyanın ve internetin aşırı kullanımları bağımlılık benzeri davranışlara sebep olabilmekle birlikte insan ilişkilerini özellikle de aile ilişkilerini olumsuz etkileyebilmektedir [6,7].

Lise öğrencilerinin sosyal medya kullanımında artış olduğu yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir [8]. Sosyal medya bağımlılığı akranlar arasında risk oluşturabileceği gibi öğrencilerin gelişimine ve yaşına uygun olmayan içerikle ilgili risk ve gizliliğin sağlanmaması ile ilgili riskler barındırmakla beraber karşılaşılan reklam içerikleri ile ilgili riskleri de barındırmaktadır [9]. Van den Eijnden ve ark. [10] yaptığı çalışmada sosyal medya bağımlılığının yoğunluğunun ve sıklığının tespit edilmesinin önemini vurgulamıştır. Bu nedenle özellikle geleceğin liderleri olarak tanımlanan üstün yetenekli öğrenciler başta olmak üzere lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin ölçülerek gerekli önlemlerin alınması hayati önem taşımaktadır.

Duyuşsal ve davranışsal özellikleri akranlarına göre daha yüksek olan ve ortalamanın üzerinde bir yetenek, yaratıcı düşünce ve görev sorumluluğuna sahip üstün yetenekli bireylerin sosyal medya kullanımında akranlarına göre daha bilinçli olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde üstün yetenekli öğrenciler, bireysel yeteneklerinin bilincinde olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)’nde eğitim almaktadırlar [11]. BİLSEM’ler ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına devam eden üstün veya özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini sekteye uğratmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin bilincine varmalarını ve bu yeteneklerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış bağımsız özel eğitim kurumlarıdır [12].

Akranlarına oranla çevreye daha duyarlı ve empati yetenekleri yüksek olan bireysel yeteneklerinin farkında ve bilinçli olan [13] üstün yetenekli olarak tanımlanan bu çocukların sosyal medya bağımlılık düzeylerinin düşük olması beklenmektedir. Geleceğin lideri olarak görülen üstün yetenekli bireylerin eğitim aldıkları bu kurumlarda medya okuryazarlığı ve sosyal medya kullanımı ile ilgili nitelikli eğitimler verilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Tüm bu sebepler göz önüne alındığında üstün yetenekli bireylerin ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi, bu ihtiyacın nasıl karşılanacağına yönelik ilk adımı oluşturmaktadır. Bu çalışma sayesinde, BİLSEM’e devam eden üstün yetenekli öğrencilerle devlet okullarına devam eden akranları arasında sosyal medya bağımlılığı boyutunda bir farklılık olup olmadığı konusu, ülkemiz özelinde bize karşılaştırmalı bir inceleme fırsatı sunacaktır.

Alan yazın incelendiğinde sosyal medya bağımlılığı ile ilgili yapılan çalışmalar bulunmaktadır [4, 5, 14-18]. Özgenel, Canpolat ve Ekşi [19] araştırmalarında ergenlerin sosyal medya bağımlılık düzeylerini belirlemeye yönelik Likert tipi bir ölçek geliştirmiştir. Deniz ve Gürültü [1] öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarını araştırdıkları çalışmalarında genel olarak lise öğrencilerinin sosyal medyaya orta seviyede bağımlı olduğu tespit edilmiştir. Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıklarının cinsiyet, okul türü, sınıf seviyesi, sosyal medya kullanım yılı, günlük ortalama internet kullanım süresi gibi değişkenler açısından farklılaştığı belirlenmiştir. Çiftçi [4] Meslek Yüksekokulu öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı düzeylerini incelediği araştırmada cinsiyet, yaş

ve eğitim durumu internet kullanım sıklıkları, sosyal medya bağımlılığında oldukça belirleyici rol oynadığını ortaya koymuştur. Araştırmada cinsiyete göre erkeklerin kızlardan daha bağımlı oldukları, kontrollü davranmadıkları ve kendileriyle çatışma halinde oldukları tespit edilmiş ve günlük 5 saat üstü internet kullananların benlik çatışması yaşadıkları asosyal eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal medya kullanımları üzerine yapılan çalışmalar da alan yazında mevcuttur [20-22]. Köroğlu [20] çalışmasında üstün yetenekli dijital yerlilerin sosyal medya kullanım sıklıkları; internet kullanım amaçları ile sosyal medya kullanım amaçları ve sık kullandıkları sosyal medya sitelerinin hangileri olduğu incelenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular üstün yetenekli dijital yerlilerin sosyal medya kullanım sıklığının akranlarına oranla Türkiye ortalamasının altında kaldığını; internet kullanım amaçlarıyla sosyal medya kullanım amaçlarının örtüştüğünü, ayrıca YouTube, Facebook ve Twitter'ın üstün yetenekli dijital yerlilerin en sık kullandıkları sosyal medya siteleri olduğunu ortaya koymaktadır.

Yapılan alan yazın çalışmasında sosyal medya bağımlılığı ile ilgili ölçek geliştirme çalışmaları, üniversite, lise ve ortaokul öğrencilerine yönelik sosyal medya bağımlılığı düzeyi ölçme çalışmaları ve üstün yetenekli bireylerin sosyal medya kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Ancak üstün yetenekli lise öğrencileri ile akranlarının sosyal medya bağımlılığını karşılaştırmalı inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Üstün yetenekli öğrencilerin potansiyellerini kullanabilmeleri için bağımlılıkları önleyici çalışmalar yapılması gerektiği düşünüldüğünde alan yazında bulunan bu boşluğun doldurulması ihtiyacı doğmaktadır.

Çalışmanın amacı, üstün yetenekli lise öğrencileriyle akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeylerini karşılaştırmak, cinsiyete ve sınıf seviyesine göre karşılaştırmalı incelemesini yapmaktır. Araştırmanın temel amacına yönelik alt problemler şunlardır:

1. Üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeyleri sınıf seviyesine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının sosyal medya ile ilgili görüşleri nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırma modeli

Bu çalışmada, üstün yetenekli öğrencilerle akranlarının, sosyal medya bağımlılık düzeylerinin, karşılaştırmalı incelenmesi amacıyla; karma yöntem kullanılmıştır. Nicel veriler için betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar [23]. Tarama modeli ise, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır [24]. Nitel veriler için de yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, ürünlerden ya da çıktılardan daha çok süreç ile ilgilenmektedir. Dolayısıyla nitel araştırmalarda anlamlar önem taşımaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ise sahip olduğu belli düzeydeki standartlığı ve esnekliği nedeniyle, yazmaya ve doldurmaya dayalı testler ve anketlerdeki sınırlılığı ortadan kaldırması ve belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olması [25] araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir.

2.2. Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Mersin ilindeki liselerde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan 50 üstün yetenekli öğrenci ve 150 akran olmak üzere 200 öğrencinin demografik bilgi dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgileri.

Değişkenler	Demografik Özellikler	f	%	
Cinsiyet	Üstün Yetenekli	Kız	32	64
		Erkek	18	36
	Akran	Kız	68	45.3
		Erkek	82	54.7
Sınıf	Üstün Yetenekli	9. Sınıf	18	36
		10. Sınıf	13	26
		11. Sınıf	9	18
		12. Sınıf	10	20
	Akran	9. Sınıf	37	24.7
		10. Sınıf	36	24
		11. Sınıf	46	30.7
		12. Sınıf	31	20.7
Toplam		200	100	

Nitel veriler toplanması için 8'i üstün yetenekli 16 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Öğrenciler üstün yetenekli olup olmaması, cinsiyetleri ve sınıf düzeyleri farklı olacak şekilde gönüllülük esasına göre rastgele seçilmiştir.

2.3. Veri toplama aracı

Veri toplama aracı olarak ergenlerin sosyal medya bağımlılık düzeylerini belirleyebilmek için Özgenel, Canpolat ve Ekşi [19] tarafından geliştirilen "Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ)" kullanılmıştır. Geçerliliği Açımlayıcı Faktör Analizi ile sağlanan ölçek tek faktörlü ve 9 maddeden oluşan 5'li Likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.904 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte ters puanlanmış madde bulunmamaktadır. Nitel verileri toplamak için 9 adet yarı yapılandırılmış görüşme sorusu hazırlanmıştır ve alan uzmanları tarafından düzenlenmiştir. Bu sorular;

- 1) Sosyal medya kullanım süreniz hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- 2) Sosyal medyayı uzun süre kullanmak günlük yaşamı olumlu ya da olumsuz etkiler mi?
- 3) Size göre sosyal medya akademik gelişiminizi nasıl etkiliyor?
- 4) Size göre sosyal medya sosyal gelişiminizi nasıl etkiliyor?
- 5) Hangi sosyal medya araçlarını kullanıyorsunuz?
- 6) Hangi amaçlarla sosyal medyayı kullanıyorsunuz, kullanım içeriği neler?
- 7) Sosyal medyayı 1 saat kullanma süreniz olsa hangi sosyal medya araçlarını tercih edersiniz, hangisine ne kadar süre ayırırsınız, neden?
- 8) Sosyal medyaya erişim engellendiğinde, telefonun şarjı bittiğinde, wifi bağlantısı kesildiğinde yani tüm sosyal medya hesaplarına erişilemediğini varsayalım. Nasıl hissedersiniz, duygu durumunuz ne olur?
- 9) Sosyal medya benim için ... gibidir. Çünkü ...

2.4. Verilerin analizi

Öğrencilere ait bağımsız değişkenlerin tanımlanmasında frekans ve yüzde değerleri kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyi toplam puan değerleri için normallik testi yapılmış, çarpıklık değeri -.115 ve basıklık değeri .536 çıkmıştır. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri -1.5 ile +1.5 arasında elde edildiğinde parametrik analizler, bu durum sağlanmadığında ise nonparametrik analizler yapılır [26] bilgisinden hareketle; çarpıklık ve basıklık değerlerine göre dağılım normal çıkmış ve bu nedenle parametrik testler kullanılmıştır. Nitel verilerin analizi için içerik analizi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeyleri karşılaştırılmış, cinsiyet ve sınıf düzeyi göre karşılaştırılması incelenme sonuçları sunulmuştur. Araştırmada, "Üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?" sorusuna cevap aranmış ve elde edilen sonuçlar **Tablo 2'**de verilmiştir.

Tablo 2. Üstün Yetenekli Öğrencilerin ve Akranlarının Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

Değişken	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Üstün Yetenekli	50	2.5622	.89915	198	.473	.637
Akran	150	2.4926	.90234			

Tablo 2 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$t(198)=-.473, p>.05$].

Araştırmada, "Üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusuna cevap aranmış ve elde edilen sonuçlar **Tablo 3'**te verilmiştir.

Tablo 3. Üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeylerinin cinsiyete göre bağımsız örneklem T-testi sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Üstün Yetenekli	Erkek	32	2.6389	.92404	48	.801	.427
	Kız	18	2.4259	.86172			
Akran	Erkek	68	2.4690	.82320	148	-.291	.771
	Kız	82	2.5122	.96766			

Tablo 3 incelendiğinde üstün yetenekli kız ve erkek öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri anlamlı şekilde farklılaşmamıştır [$t(48)=-.801, p>.05$].

Akran gruplarındaki kız ve erkek öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri anlamlı şekilde farklılaşmamıştır [$t(148)=-.291, p>.05$].

Araştırmada, "Üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeyleri sınıf seviyesine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusuna cevap aranmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeylerinin sınıf seviyesine göre tek yönlü varyans analizi (OneWay ANOVA) sonuçları

Değişken	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss	Sd1	Sd2	F	p
Üstün Yetenekli	9. Sınıf	18	2.7037	1.02404				
	10. Sınıf	13	2.4444	1.03935	3	46	.406	.750
	11. Sınıf	9	2.6667	.62608				
	12. sınıf	10	2.3667	.72018				
Akran	9. Sınıf	37	2.1411	.68275				
	10. Sınıf	36	2.4414	.89265	3	146	4.271	.006
	11. Sınıf	46	2.8261	.90287				
	12. Sınıf	31	2.4767	1.00296				

Tablo 4 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri sınıf seviyesine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır [$F(3-46)=.406, p>.05$].

Akran grupları incelendiğinde sosyal medya bağımlılık düzeyleri sınıf seviyesine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır [$F(3-146)=4.271, p<.05$].

Nitel verilerin analizi için içerik analizi yöntemi kullanılmış ve elde edilen veriler Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Tema ve kodlar.

Tema	Kod	Katılımcı Sayısı	Örnek Alıntılar
Kullanım Süresi	Fazla Kullanım	10	"Fazla kullanıyorum, azaltmam gerekiyor."
	Yeterli/İdeal Kullanım	6	"İdeal düzeyde kullandığımı düşünüyorum."
	Az Kullanım	1	"Çok fazla sosyal medya kullanan birisi değilim."
Etkiler (Olumsuz)	Zaman Kaybı	13	"Zamanımı alıyor olumsuz etkilediğini düşünüyorum."
	Sosyal Aktivitelerden Geri Kalma	5	"Sosyal aktivitelerden geri kaldığımı düşünüyorum."
	Akademik Performansın Düşmesi	7	"Ders çalışmama engel oluyor."
	Psikolojik Olumsuzluklar	4	"Psikolojik olarak da üzgün hissediyorum."
Etkiler (Olumlu)	Yorgunluk ve Enerji Kaybı	2	"Hem daha yorgun oluyorum hem kendimi enerjik hissetmiyorum."
	İletişim ve Sosyalleşme	8	"Arkadaşlarımla iletişim kurmama yardımcı oluyor."
	Bilgi Edinme ve Öğrenme	4	"Dersler hakkında yardımcı oluyor."
Kullanım Amaçları	Yabancı Dil ve Diğer Kişisel Gelişim Alanları	3	"Yabancı dil öğrenmeme yardımcı oluyor."
	Eğlence ve Vakit Geçirme	14	"Eğlenmek için, arkadaşlarımla konuşmak için, merakımı gidermek için kullanıyorum."
	İletişim ve Haberleşme	13	"İnstagram'ı arkadaşlarımla konuşmak için kullanıyorum."
Duygusal Tepkiler	Gündem Takibi	5	"X'i haberleri takip edebilmek için kullanıyorum."
	Eğitim ve Bilgi Edinme	7	"Eğitim veya müzik dinlemek için kullanıyorum."
	Olumsuz Hissetme (Eksiklik, Kötü Hissediyorum)	9	"Çok boşluğa düşmüş gibi hissederim. Kötü hissediyorum baya."
Metaforik Algılar	Alışma ve Alternatif Aktivitelere Yönelme	7	"Bir süre sonra alışırım. Kitap okurum ya da ders çalışırım."
	Hayati ve Vazgeçilmez (Organ, Su, Hayat)	6	"Sosyal medya benim için su gibidir."
	Bağımlılık (İlaç, Tuz)	4	"Sosyal medya benim için bağımlılık yapan bir ilaçtır."
	Kaçış ve Rahatlama Yolu	3	"Sosyal medya benim için kaçış yoludur."
Metaforik Algılar	Olumsuz Etken veya Engel	4	"Sosyal medya benim için engel gibidir."
	Gelişim ve Öğrenme Aracı	2	"Sosyal medya benim için meyve gibidir. Vitaminleri değerlidir."

Tablo 5 incelendiğinde, elde edilen temaları şu şekilde açıklanabilir;

- **Kullanım Süresi:** Öğrencilerin çoğu sosyal medya kullanımını fazla buluyor ve azaltmak istiyor. Az sayıda öğrenci ise kullanımını ideal veya az olarak değerlendiriyor.
- **Etkiler (Olumsuz):** Sosyal medya kullanımı, zaman kaybı, akademik performansın düşmesi, sosyal aktivitelerden geri kalma, psikolojik olumsuzluklar ve yorgunluk gibi olumsuz etkiler yaratıyor.

- **Etkiler (Olumlu):** Öğrenciler, sosyal medya sayesinde iletişim kurma, sosyalleşme, bilgi edinme ve kişisel gelişim konularında olumlu etkiler görüyorlar.
- **Kullanım Amaçları:** Eğlence, vakit geçirme, iletişim, haberleşme, gündem takibi ve eğitim, sosyal medya kullanımının temel amaçları arasında yer alıyor.
- **Duygusal Tepkiler:** Sosyal medyaya erişim engellendiğinde öğrenciler başlangıçta olumsuz hissetse de, zamanla alışarak alternatif aktivitelerle meşgul olabiliyorlar.
- **Metaforik Algılar:** Sosyal medya, öğrenciler için hayatın vazgeçilmez bir parçası, bağımlılık yapan bir unsur, kaçış ve rahatlama yolu, gelişim aracı veya engel olarak algılanıyor.

Bu analiz, öğrencilerin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve bu alışkanlıkların üzerlerindeki etkilerini çeşitli açılardan inceleyerek önemli temaları ortaya koymuştur.

4. Sonuçlar, Tartışma ve Öneriler

Araştırmalar, üstün yetenekli öğrencilerle akranları arasında farklı değişkenlere göre sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasında belirgin bir fark olmadığını göstermektedir. Sosyal medya bağımlılığı ve akademik performans üzerine yapılan çalışmalar, konuyu çeşitli açılardan incelemiş olup, bazıları arasında ikisi arasında negatif bir ilişki olduğunu gösterirken [27, 28] diğerleri önemli bir ilişki bulunmadığını savunmaktadır [29]. Ancak, üstün yetenekli öğrenciler ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan çalışmaların eksikliği bulunmaktadır.

Sosyal medya bağımlılığı akademik performansı olumsuz etkileyebilir, ancak bu etkinin üstün yetenekli öğrenciler üzerinde tam olarak anlaşılmadığı görülmektedir. Bu öğrenciler, sosyal medya bağımlılığının olumsuz etkilerini hafifletebilecek öz-düzenleme ve içsel motivasyona sahip olabilirler [30, 31]. Üstün yetenekli öğrencilerde sosyal medya bağımlılığı ile akademik performans arasındaki ilişkiyi incelemek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Alan yazında bulunan araştırmalar, cinsiyet, sınıf düzeyi ve sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiye ilişkin karmaşık bir görüş sunmaktadır. Tecimer ve Balcı [32], kadın ve erkek katılımcılar arasında sosyal medya bağımlılığında önemli bir farklılık olduğunu belirtir; kadınların bağımlılık düzeylerinde daha yüksek ortalama sıralara sahip olduğunu gösterir. Zam ve ark. [33], sırasıyla yetişkinler ve öğrenciler arasında sosyal medya ve internet bağımlılığı düzeylerinde anlamlı cinsiyet farklılıkları olmadığını rapor eder. Bu çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Sınıf seviyesi de önemli bir faktördür; Tecimer ve Balcı [32] bireylerin sosyal medya ve internet bağımlılık düzeylerinin önemli ölçüde özsaygı seviyelerini öngördüğünü ve yaşa göre değiştiğini gösterir. Çiftçi [4] ise yaşa göre anlamlı bir farklılık bulmamıştır. Bu bulgular, cinsiyet ve yaş gibi demografik değişkenlerin sosyal medya kullanımını ve bağımlılığı ile nasıl etkileşime girdiğinin daha derinlemesine anlaşılmasının gerekliliğini vurgular.

Bu çalışmanın bulguları, lise öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıklarının ve bu alışkanlıkların yaşamları üzerindeki etkilerinin çeşitli yönlerini ortaya koymaktadır. Sosyal medya kullanım süresi açısından, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun sosyal medyayı fazla kullandığını ve bu süreyi azaltmalarını gerektiğini düşündüğü görülmektedir. Bu durum, gençlerin sosyal medya kullanımı konusunda farkındalıklarının yüksek olduğunu ancak bu alışkanlığı değiştirmekte zorlandıklarını ortaya koymaktadır. Sadece birkaç öğrenci kullanım sürelerini ideal bulmuştur, bu da çoğunluğun sosyal medya kullanımını yeniden değerlendirmesi gerektiğini göstermektedir.

Olumlu ve olumsuz etkiler konusunda, öğrencilerin çoğu sosyal medyanın yaşamlarını olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Zaman kaybı, ders çalışmayı engelleme ve sosyal aktivitelerden geri kalma gibi nedenlerle sosyal medya kullanımının olumsuz etkileri vurgulanmıştır. Ancak, bazı öğrenciler sosyal medyanın olumlu yönlerini de kabul etmiş, özellikle arkadaşlarla iletişim kurma ve bazı eğitim materyallerine ulaşma konusunda faydalı olduğunu ifade etmiştir. Bu bulgular, sosyal medyanın çift yönlü etkilerini gözler önüne sermektedir.

Akademik gelişim üzerine etkisi incelendiğinde, sosyal medyanın ders çalışma sürecini olumsuz etkilediği, öğrencilerin dikkatini dağıttığı ve zaman yönetimini zorlaştırdığı görülmektedir. Öğrencilerin büyük bir kısmı sosyal medyanın akademik başarılarına olumsuz yansıdığını belirtmiştir. Bununla birlikte, bazı öğrenciler doğru ve kontrollü kullanıldığında sosyal medyanın akademik başarıya katkı sağlayabileceğini ifade etmiştir. Bu durum, sosyal medya kullanımının tamamen negatif olmadığını, bilinçli kullanım ile faydalı hale getirilebileceğini göstermektedir.

Kullanılan sosyal medya araçları arasında Instagram, WhatsApp ve YouTube en popüler olanlarıdır. Bu araçlar, öğrencilerin günlük yaşamlarının önemli bir parçası haline gelmiştir. Daha az sayıda öğrenci TikTok, Snapchat, X, Facebook ve Pinterest kullanmaktadır. Bu çeşitlilik, sosyal medyanın öğrenciler arasında yaygın ve çeşitli amaçlarla kullanıldığını göstermektedir.

Sosyal medya kullanım amaçları arasında eğlence, iletişim, eğitim ve gündem takibi öne çıkmaktadır. Öğrenciler sosyal medyayı genellikle eğlenmek, arkadaşlarıyla iletişim kurmak, eğitim materyallerine ulaşmak ve güncel olayları takip etmek için kullanmaktadır. Bu, sosyal medyanın çok yönlü bir araç olduğunu ve farklı ihtiyaçlara cevap verebildiğini göstermektedir.

Sosyal medyaya erişim engellendiğinde hissedilenler incelendiğinde, çoğu öğrencinin başlangıçta olumsuz duygular yaşadıkları, ancak zamanla bu duruma alıştıkları görülmektedir. Bu durum, sosyal medyanın gençler için

önemli bir yer tuttuğunu, ancak onsuz da yaşamlarına devam edebildiklerini göstermektedir. Sosyal medyanın ilk etapta bırakılmaz gibi görünmesine rağmen, zamanla bu alışkanlıktan vazgeçmenin mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

Son olarak, sosyal medya ile ilgili metaforlar öğrencilerin sosyal medyayı nasıl algıladıklarını anlamak için önemli ipuçları sunmaktadır. Öğrenciler sosyal medyayı hayatlarının bir parçası, bir organ, bir engel, bir kaçış yolu, su ya da meyve gibi metaforlarla tanımlamıştır. Bu metaforlar, sosyal medyanın öğrencilerin yaşamlarındaki yerini ve önemini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, sosyal medya kullanımının öğrenciler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Sosyal medya, doğru kullanıldığında iletişim ve bilgiye erişim gibi konularda faydalı olabilirken, aşırı ve kontrolsüz kullanımda zaman kaybına ve akademik performansın düşmesine yol açabilmektedir. Öğrencilerin sosyal medya kullanımını bilinçli ve kontrollü bir şekilde yönetmeleri, bu araçların olumlu yönlerinden faydalanmalarını sağlayacaktır. Eğitimciler ve ebeveynler, gençlerin sosyal medya kullanım alışkanlıklarını gözlemlemeli ve gerekli yönlendirmelerde bulunmalıdır.

Gelecekte üstlenecekleri roller ve potansiyelleri dikkate alındığında, Türkiye'deki benzersiz bir model olan Bilim ve Sanat Merkezleri'nin (BİLSEM) değeri göz ardı edilmemelidir. Bu merkezlerle karşılaşılan zorlukların ele alınması, hedeflerine ulaşmak için gerekli fiziksel altyapının sağlanması ve en önemlisi, üstün dijital yerli bireylerin olağanüstü eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilecek eğitimci kadrolarının istihdam edilmesi kritiktir. Özellikle Türkiye'nin dezavantajlı bölgelerindeki üstün yetenekli bireylere ulaşmak için, bu bölgelerdeki eğitimcileri ve okul çağındaki çocukları olan aileleri BİLSEM modeli hakkında bilgilendirmek, eğitimde adaletin sağlanması adına önemli bir girişim olacaktır.

Ayrıca, sosyal medya kullanımının gençler üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılması ve öğrencilerin bu platformları bilinçli bir şekilde kullanmaları için eğitimcilerin rolü büyük önem taşımaktadır. Öğrencilere sosyal medyanın potansiyel riskleri ve faydaları konusunda bilgi verilmesi, dijital dünyada karşılaşılabilecek tehlikeler hakkında farkındalıklarının artırılması ve uygun çevrimiçi davranışların teşvik edilmesi gerekmektedir.

Özellikle, gençlerin sosyal medya kullanım alışkanlıklarını anlamak ve bu konuda doğru bilgiye sahip olmalarını sağlamak için okul müfredatlarına sosyal medya okuryazarlığı dersleri eklenmelidir. Bu derslerde, gençlere sosyal medyanın etkileri, çevrimiçi gizlilik ve güvenlik konuları, dijital ayak izi yönetimi ve çevrimiçi taciz gibi konular ele alınarak, sağlıklı ve bilinçli bir çevrimiçi davranışın önemi vurgulanmalıdır.

Bununla birlikte, ailelerin de çocuklarının sosyal medya kullanımını izlemesi ve yönlendirmesi önemlidir. Ebeveynler, çocuklarının çevrimiçi etkinliklerini anlamak ve güvenli internet kullanımı konusunda rehberlik etmek için zaman ayırmalı ve açık iletişimi teşvik etmelidir.

Sonuç olarak, geleceğin liderleri olacak gençlerin sosyal medya kullanımının dengeli olması ve bağımlılığa dönüşmemesi için hem eğitimcilerin hem de ailelerin birlikte çalışması gerekmektedir. Önleyici önlemler alınarak gençlerin sosyal medya platformlarını sağlıklı bir şekilde kullanmaları ve dijital dünyada güvenli bir deneyim yaşamaları sağlanabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Ecem Karabulut: Literatür Tarama, Veri Analizi, Makale Yazımı **Nehir Dibiç:** Literatür Tarama, Veri Toplama, Makale Yazımı, Araştırma **Elif Nadir:** Literatür Tarama, Veri Toplama, Makale Yazımı, Araştırma

Çatışma Beyanı

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

1. Deniz, L., & Gürültü, E. (2018). Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(2), 355-367. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.389780>
2. Öztürk, M. F., & Talas, M. (2015). Sosyal medya ve eğitim etkileşimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 7(1), 101-120.
3. Fuchs, C. (2011). An alternative view of privacy on Facebook. *Information*, 2(1), 140-165. <https://doi.org/10.3390/info2010140>
4. Çiftçi, H. (2018). Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 417-434.
5. Savcı, M., & Aysan, F. (2017). Teknolojik bağımlılıklar ve sosyal bağlılık: İnternet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının sosyal bağlılığı yordayıcı etkisi. *Düşünen Adam*, 30(3), 202-216. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2017300304>

6. Gürmen, S. (2016). Bağlanmak ya da bağlanmamak: Teknoloji bağımlılığının aile ilişkileri üzerindeki etkisi. Uluslararası Teknoloji Bağımlılığı Kongresi.
7. Ayğar, B. B., & Uzun, B. (2018). Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(3), 1-19.
8. Taş, İ. (2017). Ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği kısa formunun (SMBÖ-KF) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 4(1), 27-40.
9. O'Keeffe, G.S., & Clarke-Pearson, K. (2011). Clinicalreport - The impact of social media on children, adolescents, and families. <http://pediatrics.aappublications.org/content/127/4/800>
10. Van den Eijnden, R. J., Lemmens, J. S., & Valkenburg, P. M. (2016). The social media disorder scale. *Computers in human behavior*, 61, 478-487. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.03.038>
11. Karabulut, E., Şahin, K., Bal, E., Gül, M. A., & Kundak, S. (2023). Üstün yetenekli öğrencilerin ve akranlarının su okuryazarlığı düzeylerinin karşılaştırmalı incelenmesi. *İçel Dergisi*, 3(1), 27-35.
12. Millî Eğitim Bakanlığı, (2007). "Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi", *Tebliğler Dergisi: Şubat 2007 / 2593*. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2593_0.html
13. Clark, B. (1997). *GrowingUpGifted* (5. Ed.). UpperSaddleRiver, New Jersey, Columbus, Ohio: Merrill.
14. Çömlekçi, M. F., & Başol, O. (2019). Gençlerin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 173-188. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.525652>
15. Baz, F. Ç. (2018). Sosyal medya bağımlılığı: Üniversite öğrencileri üzerine çalışma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 9(16), 276-295. <https://doi.org/10.26466/opus.470118>
16. Güney, M., & Taştepe, T. (2020). Ergenlerde sosyal medya kullanımı ve sosyal medya bağımlılığı. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 183-190.
17. Bilgin, M. (2018). Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı ve psikolojik bozukluklar arasındaki ilişki. *The Journal of International Scientific Researches*, 3(3), 237-247. <https://doi.org/10.23834/isrjournal.452045>
18. Aktan, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 405-421. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.379886>
19. Özgenel, M., Canpolat, Ö., & Ekşi, H. (2019). Ergenler için sosyal medya bağımlılığı ölçeği (ESMBÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 6(3), 631-664. <https://doi.org/10.15805/addicta.2019.6.3.0086>
20. Köroğlu, İ. Ş. (2015). Üstün yetenekli dijital yerlilerin sosyal medya kullanımları üzerine nicel bir çalışma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 40(2), 266-290.
21. Kılıç, D. & Ateşgöz, K. (2018). Üstün yetenekli çocukların sosyal medya kullanım motivasyonları. 1st International CICMS Conference 4-5 May, 2018 Kuşadası, Turkey.
22. Ervasa, T. N. (2019). Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi].
23. Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
24. Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
25. Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Seçkin Yayınları.
26. Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2013). *Using multivariate statistics*, 6, 497-516. Boston, MA: Pearson.
27. Sarkar, N. (2023). Social Media Addiction and Academic Achievement of Secondary Level School Students. *International Journal for Multidisciplinary Research*, 5(5), 1-9.
28. Azizi, S. M., Soroush, A., & Khatony, A. (2019). The relationship between social networking addiction and academic performance in Iranian students of medical sciences: a cross-sectional study. *BMC psychology*, 7, 1-8. <https://doi.org/10.1186/s40359-019-0305-0>
29. Fauzi, R., Saaidin, N. I., Ibrahim, N. S., & Abdullah, S. S. (2021). Effect of social media addiction on academic performance among nursing students. *The Malaysian Journal of Nursing (MJN)*, 13(1), 3-9. <https://doi.org/10.31674/mjn.2021.v13i01.001>
30. Kim, K. J., & Kee, C. (2012). Gifted students' academic performance in medical school: A study of Olympiad winners. *Teaching and learning in medicine*, 24(2), 128-132. <https://doi.org/10.1080/10401334.2012.664535>
31. Zbainos, D., & Beloyianni, V. (2018). Creative ideation and motivated strategies for learning of academically talented students in Greek secondary school. *Gifted and Talented International*, 33(1-2), 3-14. <https://doi.org/10.1080/15332276.2018.1547620>
32. Tecimer, B., & Balcı, S. (2023). Self-Esteem, Social Media and Internet Addiction Regarding Adult Individuals. *International Journal of Educational Research Review (IJERE)*, 8(4), 697-715
33. Zam, S., Dendup, T., & Tenzin, K. (2022). Social media addiction and self-esteem in relation to gender of students. *Bhutan Journal of Research and Development*, 11(1), 92-107. <https://doi.org/10.17102/bjrd.rub.11.1.028>